

Ve svém článku, který úzce souvisí s knižní publikací věnovanou emotivitě v jazyce (Volek, 1987), se chci věnovat čtyřem okruhům:

1. podstatě emotivního významu, 2. strukturním typům emotivních znaků, 3. interakci mezi kódem a textem (diskursem), 4. typům emotivních významů a jejich systémové organizaci.

(Desetinné třídění, které užívám, vychází z pořadí okruhů.)

1. Emoce je těžké definovat a není také snadné je lingvisticky modelovat. To je důvod, proč se problematice jejich jazykového ztvárnění moderní (obzvláště americká) jazykověda vyhýbá. Přesto jsou emoce velmi důležitou částí lidského světa i fungování jazyka. Jsou-li pojmově uchopovány, jeví se často v podobě hodnot. A to se odráží v úzkém spojení emotivních a evaluativních významů v jazyce. Emoce mohou být také definovány jako spouštěcí mechanismy lidského chování.

Emocionalita je v úzkém vztahu k pojmu expresivita, pro něž existuje řada definic. Má definice expresivity obsahuje obvykle intencí a vždy přímé vyjádření emocí mluvčím. „Přímým vyjádřením“ myslím takové vyjádření emoce, které není zprostředkováno pojmem. Tato definice zahrnuje tedy paralingvistické jevy, ale umisťuje je na periférii. Moje definice expresivity je tedy striktně sémiotická.

Pod emotivností v jazyce rozumím jisté psycho-fyzické zážitky nebo postoje mluvčího (nikoli nutně evaluativní postoje), ke kterým dochází během řečové události a které v ní vyjadřuje bez toho, aby je převedl v nociónální znaky. Tyto postoje však nemusejí být postoje ke sdělované skutečnosti, ale musejí být jazykově odráženy v dané komunikaci (sdělení).

Vztah emotivního znaku k jeho objektu se liší od vztahu nociónálního znaku k jeho denotátu. Proto považuji za nutné zkoumat emotivitu v jazyce primárně jako sémantický jev a zvláště věnovat pozornost sémiotické specifičnosti tohoto zvláštního komplexu sémantických komponentů. Emotivní komponenty významu jsou, na rozdíl od nociónálních komponentů, založeny na odrážení emotivních zkušeností ve znaku bez toho, aby byly pojmově uchopeny. Nazývám takové emotivní komponenty podněcovači, excitezery (Exc). Nepřítomnost pojmových komponentů způsobuje, že podněcovači je cizí, co považujeme za normální sémantický komponent, a je třeba pracovat se sémantikou zcela jiného druhu, abychom je popsali přesně. Protože nociónální komponent chybí, vidíme přímé spojení mezi znakem obsahujícím emotivní komponent a předmětem vyjádřeným (spíše než označeným) – emocí mluvčího. Podněcovač může být tedy definován jako emotivní komponent významu přítomný ve znaku expresivním způsobem, tj. vztahuje se přímo nebo přes asociativní komponent ke svému objektu – k emoci, a to jak v jazykovém systému, tak v textu. Přítomnost emotivního sémantického komponentu je identifikovatelná posluchačovou excitovanou reakcí na emotivní znak použitý mluvčím a vědomím, že význam jednotlivého znaku nemůže být plně vysvětlen nociónálními komponenty. A tak signifikace emotivních znaků se přenáší přímo. Interakce mezi jazykovým systémem a textovou úrovní je velmi dynamická a pružná, o mnoho pružnější než u jiných typů znaků. Pokusím se charakterizovat obecnou podstatu takových znaků a podat syntetický obraz různých možností, kterými disponují při emotivní komunikaci. Pragmatické faktory jako vztah znaku k mluvčímu, posluchači a k řečové situaci, stejně jako ilokuční síla hrají na textové úrovni vždy důležitou roli.

2. Typy emotivních znaků

Nyní se soustředíme na nejdůležitější typy lexikálních emotivních znaků (o ostatních typech viz Volek, 1987).

Z hlediska emotivity je důležité rozlišit následující základní typy znaků:

2.1. Lexémy obsahující výhradně pojmové komponenty významu, jako *to run, table, green*.

2.2. Pojmové lexémy s explicitní evaluativní sémantikou, většinou adjektiva, jako *good, bad, intelligent*, která, když se užijí přímo o posluchači, získávají silné emotivní konotace.

2.3. Pojmové znaky s emotivními konotacemi prostě proto, že jejich denotáty jsou objekty, které často slouží jako citové podněty. To může platit obecně, jako např. u slov *mother, sister, friend*, nebo sociálně vázaně, jako u slov odkazujících k jevům vzbuzujícím emotivní asociace pouze u některých vrstev populace, např. jistá etnická nebo společenská označení. V kontextu téměř každé slovo může fungovat tímto způsobem a vzbuzovat implicitní evaluativně emotivní konotace.

2.4. Lexémy, které denotují nebo pojmenovávají emoce prostřednictvím pojmu: *love, hatred, dear, surprise*. Denotátem těchto slov je buď aktuální emoce, jako v *I got frightened*, nebo mínění o ní, jako v *It is nice to fall in love*.

2.5. Lexémy odkazující k symptomům emocí, jako *to cry, to sigh*, jsou dalším typem pojmových výrazů, které mají pouze emotivní konotace, dané blízkostí jejich denotátu opravdové emoci, avšak nejsou emotivními výrazy (tak jsou mylně klasifikovány u L. M. Jordanské, srov. Jordanskaja, 1972, a G. M. Kostenka, srov. Kostenok, 1972).

Existují pouze dva obecné typy emotivních lexémů, které mohou být považovány za emotivní znaky:

2.6. Jednoduché výrazy emocí, jako jsou interjekce *ah!, wow!* Nepřítomnost jakéhokoli pojmového komponentu způsobuje, že takové výrazy jsou pocíťovány jako bezprostřední, aktualizované, a také vágní. Tento faktor také upozaďuje onomatologickou stránku takových výrazů. Je obecně známo, že interjekce se primárně projevují na úrovni výpovědi. A jsou to interjekce, které jsou nejčistší reprezentací emotivity na úrovni systému.

2.7. Konečně nejtypičtějšími nositeli emotivních komponentů jsou smíšené nebo komplexní znaky. Jsou hybridní povahy, neboť odkazují k emocím a zároveň k objektům jiným, než jsou emoce. Např. *doggie* „psíček“ obsahuje pojem „dog“ a emotivní přístup vyjádřený sufixem.

Tak rozdíl mezi emotivním a pojmovým znakem je jak v tom, jakým způsobem znak reprezentuje svůj referent (denotuje proti vyjadřuje), tak v tom, jakým způsobem signifikuje (pojmově proti zážitkově).

Emotivní postoj nebo zážitek se vždy šíří jako výsledek jistého druhu podnětu pro emoci. Podnět pro emoci není vždy snadno identifikovatelný a není vždy identický s předmětem promluvy. Když číšník použije deminutivum pro hosta nebo dospělý pro dítě, obvykle existuje nesoulad mezi podnětem pro emocionální postoj mluvčího a objektem, o němž se hovoří. Proto se musejí zvažovat kontextové a pragmatické faktory, aby se význam znaku zjistil adekvátně. Také podnět pro emoci a výraz emoce jsou strukturovány odlišně v různých typech lexikálních znaků. Můžeme odlišit pět různých typů:

2.7.1. Lexémy s modifikačními sufixy (termín je od M. Dokulila, srov. Dokulil, 1962),

2.10. Stejně jako mají i emotivní znaky na úrovni výpovědi, mohou být snadno používány jako typy výpovědi, jak např. *how to write well to be successful*, *dobře, aby byl úspěšný*. Snadno mohli říci: a. *It is hard on them* představ si výpověď jako

jako v r. *domina*, *domiška*, a. *doggie*, č. *psiček*, *panička*. Tyto lexémy mohou být rozděleny na dvě části: část, která může označit podnět pro emoci, *dom-*, *dog-*, a část, která vyjadřuje emotivní postoj, *-ina*, *-išk-*, *-ie*, *-íček*, *-ička*.

2.7.2. Odvozené syntetické lexémy. To jsou lexémy, které jsou nejčastěji vytvářeny substantivizací adjektiv nebo sloves, jako *dummy*, *talker*, *scribbler* (hlupák, kecal, pisálek). Tyto typy označení obvykle nejde rozdělit na znak pro emotivní podnět a znak pro emoci samu. Emotivní postoj v tomto případě je postoj k osobě označené sufiksem, ne pouze ke kvalitě nebo aktivitě označované odvozovacím základem.

2.7.3. Prosté neodvozené lexémy se z tohoto hlediska absolutně nedají rozlišit, jako v *bastard* / *hajzl*. Také označují podnět pro emoci a vyjadřují emoci zároveň. Na rozdíl od předchozího typu syntetická sémantika je tady podporována formální syntetičností.

2.7.4. Interjekční lexémy mají pouze jednu významovou vrstvu, a to emotivní. Podnět pro emoci zůstává nevyjádřený. Např. *ah!* *wow!*

2.7.5. Konečně existují slova, která označují obvyklé podněty pro emoci, jako *mother*, *beloved*, *cry*, *hatred*, *hometown*, ale která nevyjadřují emoci sama o sobě.

2.8. Základní rys emotivního pojmenování je fakt, že automaticky spousoznačuje mluvčího jako subjekt emotivního postoje. Můžeme hovořit o spoluúčasti mluvčího, který má podobu indexu. Jestliže srovnáme výraz *What?* s vyjádřením *I am surprised by his arrival*, vidíme, že subjekt druhého, neemotivního výrazu musí být vyjádřen a může být změněn. První, emotivní výraz má pouze jeden možný subjekt. Tato charakteristika také pomáhá odlišit emotivní výrazy od tzv. subjektivně-modálních výrazů.

Tak emotivní znak má normálně charakter symbolického indexu. Je v zásadě arbitrární a konvenční, avšak automaticky indikuje mluvčího jako nositele vyjádřené emoce a také na samu emoci je spíše ukázáno, než je reprezentována.

2.9. Výpověď s emotivními dominantami. Musíme rozlišovat mezi promluvami s emotivními elementy a promluvami s emotivními dominantami. Pouze výpovědi s emotivními dominantami mohou být nazývány emotivními výpověďmi. Emotivní promluvy jsou charakterizovány nemožností transformovat je na příčinné vztahy nebo důsledkové vztahy a menší citlivostí k časovým a modálním transformacím. Např. a. *Boy, am I glad to see you!* (s emfatickou intonací) *because I have something to give you* nebo *To hell with that work and therefore I left*, č. *K čertu s tou prací!*, *a proto jsem odešel*. Emotivní dominantu si žádá okamžité intonační uzavření. Srov. následující: *He is a dummy* and *therefore I will not talk to him* proti *Dummy!*, *and therefore I will not talk to him*. První *He is a dummy* je výpověď s emotivním prvkem, a proto může být rozvíjena. Druhá výpověď *Dummy!* má emotivnost na rovině výpovědní, a proto je rozvíjení v rámci téže výpovědi nemožné. Výpověď jako *Poor John!* nepodléhá časovým nebo modálním transformacím. To ovšem neplatí zcela bez výjimky. Některé emotivní promluvy podléhají emotivním transformacím jako r. *Vody!* (*Vodu!*) od *Vody by!* („Kéž by tu byla voda!“). Existují některé emotivní výpovědi, které se mohou stát předmětem jak časových, tak modálních transformací, jako např. a. *What a night!* od *What a night it was!*, č. *To je noc*. *To byla noc!* nebo *If there could only be a night like that!* Emotivní výpovědi mají tedy svá sémantická a syntaktická pravidla. Zvláštní omezení, která se u nich uplatňují, závisí na jejich gramatické struktuře a jejich ilokuční síle.

2.10. Stejně jako mají emotivní promluvy své zákonitosti, mají své zákonitosti i emotivní znaky na úrovni slova. Protože jsou symbolickými indexy, nemohou se snadno používat jako typy. Např. a. *Doggie is a house pet* nebo *A scribbler has to know how to write well to be successful*; č. *Pejsek je domácí mazlíček* nebo *Pisálek musí umět psát dobře, aby byl úspěšný*. Snad za zvláštních okolností, pravděpodobně ironicky, bychom mohli říci: a. *It is hard on this world for a dummy*; č. *Pro blbce je to na světě těžké*. Je těžší představit si výpověď jako a. *Do not ever believe a bastard!* *Nikdy nevěř hajzlovi!* Tyto

znaky se mohou jako typ vyskytovat dobře pouze v promluvách s metajazykovou funkcí, jako v a. *A sissy is an effeminate, oversensitive person. A dummy is a silly person*; č. *Puberták je dospívající člověk*.

2.11. Emotivní znak může přijmout formu čistého indexu. Příklady čistých indexů jsou koktavé opakování, porušení syntaxe, přerušení výpovědi, ztráta funkční perspektivy a jiné „chyby“ v řeči. Např. *I... I... I didn't take it*.

2.12. Nejtypičtějšími emotivními znaky na rovině slova jsou komplexní znaky. Až doposud jsem charakterizovala tyto znaky tak, že vyjadřují emoce „přímo“. Ovšem tato přímota signifikací emotivních znaků je pouze část pravdy. Emotivní znaky (nebo lépe emotivní části komplexních znaků) neuvádějí pojmu pro zprostředkování, a proto výsledný dojem je přímý vztah mezi označujícím a označovaným. Avšak tento přímý vztah je dosahován rozdílnými způsoby a většinou různými typy souvislosti (contiguity) mezi označujícím a označovaným, které modifikují arbitrárnost znaku. Až dosud byla pozornost věnována nejzákladnějším typům souvislosti v emotivních znacích, fonetickým souvislostem. Mně jde o strukturování souvislosti mezi signifiant a signifié na různých rovinách (viz Volek, 1987).

2.12.1. Nejzákladnější typ je ten, při němž nastavení řečových orgánů doprovázející emocionální stav „v reálném životě“ je zachováno v označujícím. A tak je nastolen existenční vztah souvislosti mezi vnější formou označujícího a označovaným. Tak vznikají tzv. foneticky expresivní znaky. Fonetický charakter označujícího je obvykle nezávislý na normálních fonetických zákonitostech v daném jazyku, a tak je foneticky odlišný (srov. Kořínek, 1934, s. 8). „Cizost“ fonetického a fonologického složení těchto znaků jim dává nápadný charakter, který hraje ještě důležitou dodatečnou roli. Přitahují posluchačovu pozornost, a tak získávají apelativnost. Typy hlásek, které se uplatňují, závisí do jisté míry na fonologickém systému daného jazyka a liší se jazyk od jazyka. Mnoho jazyků využívá palatály. Ty byly popsány v mnoha studiích (pro ruštinu např. Stankiewicz, 1964). Příkladem je úzká výslovnost (resonator), aby byly vyjádřeny pozitivní, intimní city jako v r. *malušenkij, ptička, dočěnka*; a. *mmm, oooo*, a užití široké výslovnosti, aby byly vyjádřeny takové negativní city jako nechut, strach jako v r. *agad, pakost*; a. *yuek, yikes* atd.

2.12.2. Druhou skupinou jsou onomatopoické znaky, které napodobují přirozené znaky. Přirozené znaky obecně vyvolávají emoci, jestliže jsou do jisté míry nápadné. Vztah znaku k jeho objektu je na prvním místě ikonický. Ikonický charakter těchto znaků je konvenční, a proto symbolický. Je doplněn souvislostním vztahem mezi zvukovou posloupností a emotivitou existenčně spojenou s přírodními znaky. Emotivita v těchto znacích není primárním předmětem vyjádření, ve srovnání s předcházejícím typem se spíše jeví jako vedlejší produkt výrazu. Příklady: r. *svistět, burčat, šuršat*; a. *click, clunk, slop*; č. *syčet, šišlat, bouchat*, stejně jako čistě onomatopoická (r. *gaf, gaf, šš*; a. *miau, miau, wau, wau*; č. *mňau, mňau, haf, haf*). Mimetické zvukové vzorce a fonetické metafor, které konfigurací zvuků navozují specifické kvality (např. drsné, nebo měkké), nebo emotivní reakce na označované objekty (příjemné, znechucující), se bohatě využívají v básnických textech jako zvukomalba (podrobněji srov. Fonagy, 1963; Hrushovski, 1980).

2.12.3. Třetí typ foneticky motivovaného zvuku je charakterizován zvukovým symbolismem. Mnoho jazyků jej vlastní v různých formách. D. Bolinger (Bolinger, 1965) připisuje anglickým slovům jako *slender, slight, slim, sleazy, sliver, slit* obecnou představu tenkosti a úhlednosti v protikladu ke slovům jako *dump, fump, rump, crump, stump, slump, gump*, která údajně komunikují představu „těžkých hmot“. V ruštině slova jako *gugnja, gundosyj, gunjavij* vyjadřují představu „špinavé nemoci nebo postižení“. V češtině slova jako *flink, flákač, floutek, flundra* vyjadřují představu „osoby nehodnotné, obvykle líné anebo chovající se nepřiměřeně“. Tyto představy, které vyrůstají na

¹ Použitá notace vychází z literatury, pomocí níž lze velmi stručně a srozumitelně uvést jejich zkratky a popis uváděných znaků.

Zkratky

Qt = referenční kvantifikátor,
komponent, Ev+ = pozitivně evalua-
tivní komponent, Ev- = negativně evalua-
tivní komponent, Part = ozvláštňující n. zpří-
středňující komponent, (Contr) = podpůrný kontrastní komponent.

základě toho, co bych nazvala „vnitřně jazyková ikoničnost“ (užívání analogických fónických prostředků pro analogické významy), jsou také doprovázeny emotivitou. Emotivní komponent se objevuje na základě přímého užití zvuků, k „vyjádření“ emotivně příznakové myšlenky. Skupiny zvuků, které potkáváme v těchto slovech, nejsou v jazyce neobvyklé, setkáváme se s nimi stejně tak v jiných slovech, v nichž nejsou vůbec asociovány s ničím speciálním (např. *slow, slide, slum* v angličtině, *gumno, gunnyj* v ruštině). A tak je to aktivace vědomí shodnosti zvukových posloupností v různých slovech se společným sémantickým komponentem, která způsobuje aktivaci vnitřně jazykové ikoničnosti, a ta slouží jako výrazový prostředek pro emotivitu.

2.12.4. Avšak v žádném případě neplatí, že všechny emotivní výrazy mohou být charakterizovány takovým motivačním vztahem mezi fónickým označujícím a emotivním komponentem, který vyjadřují. Často nacházíme jistou podobnost mezi syntaktickou strukturou označujícího a emotivním komponentem – další typ ikonického vztahu uvnitř v zásadě arbitrárního znaku, který asociativně vyvolává emotivní komponent. Odkazují tady k takovým znakům, jako je emfatické opakování na jedné straně a intenzifikační opakování na druhé straně (Mathesius, 1974; Grepl, 1967; Volek, 1977 a,b), tedy k syntaktickým znakovým typům, které ve své formě odrážejí, že něco je důležitější nebo je přítomno ve vyšší kvalitě nebo intenzitě či větší frekvenci, než je obvyklé. V prvním případě vytváří komponent zvláštního významu podpůrnou bázi pro emotivní komponent jako v *He worked! He really worked!* nebo *Common! Absolutely common!* Tento způsob opakování je běžný v různých jazycích a podobnosti mezi jazyky jsou zde větší než rozdílnosti. Podobný význam může být vyjádřen, opět mezijazykově, s pomocí různých prozodických rysů – hlavně intenzivnějším přízvukem, který má ikonický vztah k představě většího významu. V druhém případě, v případě intenzifikačního opakování, je to komponent velké kvantity nebo intenzity, který vytváří podpůrnou bázi pro to, aby se asociativně objevil emotivní komponent. Takto vznikající emotivní intenzifikace může mít podobu reduplikace (v rámci slovtvorby), jako v r. *davnym – davno, temnym – temno*, a. *teeny tiny, itty bitty*, č. *třesky plesky, cupity dupity, křížem krážem, horem dolem*, nebo jednoduchého opakování bez konkluzivní kadence mezi oběma částmi, která je charakteristická pro emfatické opakování, jako v *He worked and worked. She is very beautiful* (podrobněji viz Volková, 1971, Volek, 1977b). Emfatické a intenzifikační opakování se liší jak ve formě, tak ve významu, avšak shodují se v tom, že u obou je kvantitativní komponent „velikosti“ aktivní a ikonicky se projevuje ve formě znaku, a tím slouží jako podpůrná báze pro emotivní komponent. Emoce není vyjadřována čistě ikonicky, ačkoli znak sám o sobě obsahuje ikonický rozměr.

2.12.5. Vedle symbolických indexů, které obsahují nějaký typ ikonického vztahu mezi označujícím a sémantickým komponentem, na něž je napojen komponent emotivní, existuje velké množství znaků, jejichž souvislostní a ikonický aspekt operuje na jiné rovině. Dobrymi příklady těchto znaků jsou deminutiva, augmentativa a mnoho mutačních derivátů, které jsou založeny na souvislosti mezi kvantitativním nebo evaluativním komponentem, pravidelně spojovaným s emocí jak na rovině slova, tak v reálném světě (srov. Volek, 1981),¹ např. *cypleneček* ‚malé (drobné) kuře/kuřátko‘ (QtS) ExcEv+, *domina* ‚ohromný dům‘ (QtL) ExcInt, *parnišče* ‚obrovský kluk‘ (QtL) ExcInt, *starlet* ‚hvězdička‘ (QtS)Ev-. Kvantitativní komponent může být přítomen

¹Použitá notace vychází z komponentové analýzy emotivních významů a obsahuje invariantní sémata, pomocí nichž lze velmi složitý svět emotivity poměrně jednoduše a přesně napsat. Notace obsahuje 16 sémata, jejichž zkratky a popis uvádíme:

Zkratky

Qt = referenční kvantifikátor, (Qt) = podpůrný kvantifikátor, S = malost, L = velikost, Ev = evaluativní komponent, Ev+ = pozitivně evaluativní, Ev- = negativně evaluativní, Ev± = evaluativně ambivalentní, (Ev) = podpůrný evaluativní komponent, Exc = excitátor (emotivně expresivní komponent), Unsp = neurčitý excitátor, Part = ozvláštňující n. zpřítomňující excitátor, Int = intenzifikační excitátor, Emph = emfatický excitátor, (Contr) = podpůrný kontrastivní komponent, Deper = podpůrný odosobňovací komponent

pouze obrazně jako v r. *tabačišče* 'tabák' (QtL)ExcInt nebo a. *hubby* 'manžel' (QtS)ExcEv+.

Evaluativní komponent vytváří hlavní podpůrnou bázi pro emotivní komponent u velkého počtu znaků. Může, ale nemusí být sekundárně kombinovaný s kvantitativním komponentem. Např. r. *podlec* 'podlá osoba' (QtL)Ev-Exc, *umnica* 'chytrá osoba' M/F (QtL)Ev+Exc; a. *dummy* 'hlupák' (QtL)Ev-Exc. V jiných mutačních odvozeninách může být kvantitativní komponent naopak primární, jako v r. *toropyga* 'někdo, kdo hodně pospíchá' (QtL)ExcEv-, a. *talker*, *crybaby*, *complainer* (QtL)Ev-Exc, č. *dříč* (QtL)Ev±Exc, *ubřečenec*, *lenoch* (QtL)Ev±Exc.

Ve všech těchto příkladech máme co dělat se sekundární ikonicitou na úrovni slovo-
tvorné, která vzniká souvislostními vztahy mezi jistými komponenty nociónálními a emotivním významem, která odrážejí souvislostní vztahy, jak jsou vnímány v realitě. Podpůrné komponenty mohou být nazírány jako druh vnitřní formy označujícího.

2.12.6. Nejslabší motivovanost se nachází v případech, kdy emotivní význam je vyjadřován na čistě lexikální rovině bez speciálních fónických rysů nebo strukturně určených prostředků, srov. interjekce jako r. *čert!*, a. *hell!*, č. *K čertu!* nebo jména jako r. *balda* a mnoho anglických lexémů jako *jerk*, *bozo*, *rascal*, č. *srab*, *průser*. Tady máme jako jedinou motivaci souvislostní vztah mezi hodnotícím komponentem přítomným na lexikální úrovni, který určuje užití slova buď jako pozitivního, nebo jako negativního, a emotivním komponentem hodnotícího charakteru. Protože vztah mezi těmito dvěma má asociační charakter, emotivita je opět vyjadřována indexově. To je nejjednodušší případ emotivních výrazů, a přesto byl prakticky opomíjen ve výzkumu emotivního jazyka, přesně proto, že je nejkonvenčnější. Ve skutečnosti klasické výzkumy emotivity úplně popírají existenci tohoto typu (Kořínek, 1934; Machek, 1930; Zima, 1961).

2.12.7. Odlišnou a bohatou oblastí emotivních znaků jsou metaforické a metonymické „dvojitě znaky“ (znaky s obrazným významem), u nichž motivační ikonický, nebo souvislostní vztah existuje mezi dvěma rovinami významu. Zima (1961, s. 43) by nazýval tyto dvojitě znaky prostředky s „adherentní expresivitou“, nebo někdy „kontextovou expresivitou“ (s. 89–90). Emotivní komponent těchto znaků je položen na souhře podobnosti (Sebeok, 1976, ji nazývá „community“) a kontrastu v nejširším slova smyslu. Nejčastěji se taková figurativnost objevuje na lexikální rovině, ale máme stejně tak morfologickou, slovo-
tvornou a syntaktickou figurativnost. Znak z jakékoli z těchto rovin může být použit ve významu jiném, než je doslovný. Doslovný význam zůstává v pozadí aktuálního významu a vztah mezi nimi je založen na bázi podobnosti mezi dvěma jevy označenými současně daným znakem, zatímco napětí je způsobeno komplementárním kontrastem mezi nimi. Souhra podobnosti a kontrastu pak asocia-
tivně vytváří emotivní komponent. Příklady lexikální figurativnosti jsou např. r. *čuma*, *sobaka*, *gnida*; a. *pig*, *bitch*; č. *kráva*, *prase*, *pes*, jestliže jsou použity o osobě.

Příkladem slovo-
tvorné figurativnosti je ruský sufix *-istika*, který se typicky objevuje v intelektuálních slovech jako *stilistika*, *lingvistika*, *statistika*, když se užije žertem ve slovech jako *erundistika*. Gramatická figurativnost byla pro češtinu popsána jako aktualizace u M. Grepla (Grepl, 1967). Aktualizace zahrnují záměnu gramatické osoby při užití slovesa, např. 1. os. pl. namísto 2. os. sg. v ironickém vyjádření jako *Dograli my, gospodin professor. Dohráli jsme, pane profesore*. Také čas a rod nabízejí mnoho možností. Konečně bohatým zdrojem emotivních výrazů jsou metafora a metonymie utvořené ad hoc na textové rovině. Živé metafora a metonymie jsou samozřejmě prostředkem nejčastěji užívaným spisovateli a básníky ke komunikování emotivity. Ne všechny lexikalizované metafora vyjadřují emotivní význam, ale živé metafora obvykle ano. Pracují s podobností proti kontrastu. Nejčastějším excitátorem vyskytujícím se na textové rovině je zpřítomňující komponent (viz níže). Např. r. *Večernije plat'ja mel'kali v foje*, č. *Večerní šaty poletovaly ve foyeru* (o lidech); *Skripka vzdrognula. Housle se zachvěly* (o hráči na housle). Do této skupiny patří také oxymoron (kontrast logického nesmyslu a smyslu na odlišné rovině): *teplyj sneg*, *warm snow*, *živá mrtvola*.

2.12.8. Kontextový kontrast mezi rozdílnými sémantickými poli znaků nebo mezi rozdílnými stylistickými rovinami vytváří výhradně kontextové typy emotivních znaků. Sémantický kontrast může být vytvořen atypickou kolokací: *Mužčiny zrelogo vozrasta tut razvilis'.* *Muži zralého věku zde rošťačili* (Contr)ExcPart. Sloveso *razviťsja*, *rošťačit* je obecně užíváno, když se mluví o malých zvířatech nebo dětech, zatímco výraz *mužčiny zrelogo vozrasta*, *muži zralého věku* má intelektuální charakter. Knižní vyjadřování kontrastované s hovorovým je obzvláště náchylné vytvářet takové kontrastivní komponenty, které mohou sloužit jako podpůrné komponenty pro emotivní komponenty.

2.13. Na závěr můžeme říci, že emotivní znaky jsou obvykle charakterizovány jistým typem souvislosti a/nebo ikoničností, aby vyjádřily svůj význam jako doplněk ke své arbitrární části. Tyto vztahy mezi označujícím a označovaným (signifiant a signifié) však podstatně varíují co do kvality a úrovně, na které operují. Zdaleka nejde vždy o prostou ikoničnost mezi vnější formou označujícího a objektem, která hraje důležitou roli, jak věřili autoři starších studií o emotivitě. Může to být vztah mezi vnitřní formou výrazu a jeho aktuálním významem (jako u deminutiv), nebo vztah mezi dvěma označovanými jednoho označujícího, nebo dokonce kontrastivní lexikální nebo stylistická kolokace vznikající na rovině diskursu, která vytváří emotivní komponenty významu.

Navíc je tu důležitá souhra mezi expresivním a referenčním významem emotivního znaku. Čím silnější je emotivní obsah znaku, tím více ustupují referenční aspekty do pozadí (extrémním případem jsou interjekce, u nichž se tyto aspekty stávají úplně implicitními). Většina emotivních znaků je formálně nápadných. Tato vlastnost jim dává apelativní funkci, tzn. způsobuje automatický apel na posluchače. Přitahuje jeho pozornost a ulehčuje „kontaminaci“ s emotivním postojem.

3. Jak systémové, tak textové faktory ovlivňují emotivní charakter nebo emotivní potenciál znaku.

3.1. Např. důležitým indikátorem emotivního potenciálu sufixů je frekvence, s níž formují emotivní substantivum z neutrálního základu ve srovnání s frekvencí tvoření od základu evaluativně příznakového. U deminutivních sufixů se musí uvažovat také o stupních opozice. Většina deminutivních sufixů je charakterizována polysémií, která také má vliv na realizaci emotivní potence sufixu. Pejorativní a meliorativní sufixy druhého stupně jsou např. méně významově ambivalentní a vyjadřují intenzivnější emotivní postoj než sufixy prvního a neurčitěho stupně. (Když neexistuje opozice, máme co dělat s neurčitým stupněm spíše než s prvním stupněm deminutivnosti a jeho potence je větší, protože neexistuje opozice.)

Vedle reálné polysémantičnosti nebo polyfunkčnosti emotivního sufixu, jako je schopnost deminutiva vyjádřit čistě emotivní, emotivně-quantitativní nebo čistě kvantitativní význam, existuje ještě faktor emotivní ambivalentnosti, který se týká snadnosti, s níž emotivní znak může přejít od vyjadřování pozitivního emotivního významu k vyjadřování negativního emotivního významu. Ambivalentní sufixy jsou obvykle emotivně slabší než neambivalentní. Na druhé straně mnoho interjekcí je velmi vágních, pokud jde o jejich emotivní význam, ale to je nedělá nutně méně intenzivními.

Konečně systémová produktivnost stejně jako frekvence užití určitého znaku v textu má rovněž vliv na jeho emotivní sílu. Emotivní znaky jsou na tyto faktory mnohem citlivější než pojmové znaky a jejich význam se mění mnohem rychleji. Také foneticky příznakový charakter znaku ovlivňuje jeho emotivní sílu.

3.2. Systémové faktory ovlivňující charakter emotivního znaku jsou dále modifikovány diskursem, nebo kontextovými faktory. Kontextové faktory se liší podle toho, jakou jazykovou rovinu zkoumáme. Např. jestliže zkoumáme emotivní sufixy nebo jinou slootovornou jednotku, minimální kontext je dán kmenem, s nímž se typicky kombi-

nuje. Sémantický charakter odvozovacího základu je rozhodujícím faktorem, který ovlivňuje jejich fungování. Sémanticky relevantní komponenty musejí být sledovány jak v minimálním, tak také v širším kontextu. Mezi ně patří buď komponenty podobné, nebo asociativně blízké k samotnému emotivnímu komponentu, např. evaluativní a kvantitativní komponenty u deminutiv, nebo komponenty, které mají restriktivní vliv na základní užití sufixu, např. typickými kontexty znaku jsou možnost nebo nedůležitost kvantifikace u určitých objektů, měřitelnost v termínech intenzivnosti nebo hustoty namísto velikosti nebo malosti, abstraktnosti proti konkrétnosti denotátu, životnost proti neživotnosti atd.

Během výzkumu kontextu jsem zjistila kategorie jako komplexní proti dílčí, implicitní proti explicitní, analytický proti syntetický. Všechny tyto faktory ovlivňují zastupitelnost denotativního a konotativního fungování emotivních komponentů a umožňují identifikovat realizovaný emotivní význam. Také nám umožňují stanovit hierarchii komponentů, tzn. primárnost proti sekundárnosti každého z nich. Důležitou otázkou je, nakolik závisí nebo nezávisí emotivní význam na podpůrných komponentech kontextu. Není vždy jednoduché rozhodnout, zda jde o kontextovou sémantickou neutralizaci, nebo o sémantickou realizaci kontextu. Používala jsem kritérium potenciální kontextové nezávislosti, abych vyřešila tento problém.

Jestliže jsou dva emotivní nebo evaluativní významy, které jsou kontradiktorické, úzce spojeny nebo jsou blízko vedle sebe, objevují se speciální sémantické efekty (zmírnění, intenzifikace i svislý posun). Je třeba vzít v úvahu, že emotivní znaky se zřídka objevují osamoceně, protože emotivní postoje jsou vždy postoje k něčemu a protože nedostatek konstitutivních pojmových významů způsobuje, že jsou emotivní znaky vágní. Minimálně musíme počítat s tím, že znaky jsou vždy doprovázeny intonací.

3.3. Kromě jazykového kontextu je důležitá část emotivního významu dána mimojazykovým kontextem, nebo pragmatickými faktory. V tomto kontextu se musejí klást otázky jako: Co je podnětem pro emotivní postoj mluvčího? Je to předmět výpovědi, nebo je to adresát? Vyjadřuje mluvčí skutečný emotivní postoj, nebo se pouze snaží zvýšit svůj vliv na adresáta? A konečně, jak je podnět pro emoci vyjádřen ve vztahu k výrazu vlastní emoce? Všechny tyto otázky jsou úzce spojeny. Pragmatické charakteristiky byly až doposud při studiu deminutiv zcela ignorovány.

Tady také mohou být znaky klasifikovány jako syntetické a analytické. Tak např. při analytickém užití deminutiva jde o situaci, kdy stimul emoce pro mluvčího vyjádřený v sufixu je spíše adresát než objekt označený odvozovacím základem deminutiva. Např. *Podoždite minútočku – i oficiant pronessja sredi stolikov. Počkajte chvíličku* [(QtS)ExcEv+] – *a číšník proplul mezi stoly*. V tomto případě mluvčí vyjádřil zájem o adresáta spíše než vztah k časové jednotce. Bylo by třeba vytvořit typologii situací k doplnění charakteristiky významů deminutiva. Některé faktory mají souvislost s charakterem denotátu derivačního základu, některé mají souvislost se syntaktickým okolím, v němž se deminutiva vyskytují, a s funkcí diskursu.

Často dokonce jiný objekt výpovědi může sloužit jako hlavní podnět pro emoci. Tak je tomu s citáty nebo s interjekčním užitím deminutiv, jako např. *Matuška ty moja!* (analogické k českému *Božíčku!* [(QtS)ExcEv+]) nebo je-li deminutivní sufix přidán ke jménu užitému v predikátu, které klasifikuje individuum do typu: *A plemjannik kak-to po svojemu nevidanno glup ili očen' chitryj čelovečisko* (QtSExcEv-). *A synovec je svým způsobem neuvěřitelně hloupý, nebo velmi chytrý človíček*. V dialogu existuje ještě jedna alternativa, totiž vyjádření emotivního přístupu k projevu partnera v dialogu.

Konečně, jak vztah k předmětu řeči, tak k partneru v dialogu se mohou objevit současně v kombinovaném typu výrazu. Je to často případ, kdy emotivní a konativní aspekt jsou silně přítomny současně. Např. *Drug neznakomyj, – skazal on – podelis' tabačkom! Neznámý příteli – řekl – rozděl se o tabáček!* (QtS)ExcEv+! V tomto případě vztah k „tabáku“ a k adresátovi, nebo spíše k očekávané činnosti adresáta jsou bezpro-

středním předmětem pro emoci vyjádřenou deminutivem. Jiným důležitým typem je kritizování, nebo žertování, popř. přátelská rada: *Vam by porosenočka zavesti ili korovu, raz chozjajstvo takoe. Měl byste začít pěstovat prasátko (QtS)ExcEv+ nebo krávu, máte-li takové hospodářství. Ty by, Il'juša, na kvartirku kuda nibud's'jechal, našel by sebe komnatenu i žil. Ty bys, Iljušo, si měl najít někde byt, najít si pokojík QtSExcEv± a žít.*

Cím intenzivnější je emotivní význam sufixu, tím více vyzařuje na jiné objekty, které jsou součástí diskursu. Meliorativa mají tendenci přenášet a vyzařovat emotivní vztah k adresátovi více než k jinému objektu výpovědi. Pejorativa naproti tomu mají tendenci vyzařovat k jiným objektům, než je adresát.

4. Poslední téma, jemuž bych se v tomto článku chtěla věnovat, jsou jednotlivé typy nebo kvalita emotivních komponentů významu přítomných ve znacích, jimž jsem se věnovala, vztahy těchto komponentů mezi sebou a vztahy k podpurným komponentům, stejně jako jejich strukturace v rozdílných typech znaků.

Emotivní komponenty významu mohou být jednak kodifikovány v jazykovém systému, jednak se rodí pouze v jazykovém diskursu (nové metafory a metonymie, kontrastivní kolokace). Ale dokonce i emotivní komponenty kodifikované v konvenčních prostředcích dosahují plné realizace jen na úrovni diskursu. Skutečné emotivní komponenty, které se v diskursu vytvářejí, jsou výsledkem jak různých sémantických vlivů vytvořených na heterogenních rovinách (jako morfologické opozice, lexikální kolokace, syntaktické a intonační významy, fonologické rysy, kontextové lexikální rysy), tak pragmatickými vlivy (jako typické řečové situace a kulturní konvence a obecné funkce jednotlivých diskursů).

Nezáměrná emotivita, i když je z hlediska struktury jazyka okrajová, občas slouží jako důležitý model pro intencí emotivitu. Tak tzv. aktualizace (v širším smyslu) různých druhů je často užívána z expresivních důvodů a vypadá to, že je odvozena od různých typů porušených větných struktur, které vznikly nezáměrnou emotivitou. Tento typ aktualizace, obvykle užívaný pro emfázi nebo ozvláštnění, se vztahuje jen k rovině diskursu. Je definován spíše formálně, tj. jak jsou určité prostředky používány, než sémanticky. Nápadnost je další pojem obvykle spojovaný s emotivitou, který funguje jak na systémové, tak na textové rovině a je zodpovědný za apelativní aspekt emotivních znaků. Apelativnost emotivních znaků je obvykle nezáměrná a sekundární. Může se však stát primární a záměrnou, jako je tomu v reklamě nebo rétorice.

Expresivní funkce jazyka (spíše než „emotivní“, jelikož emotivita je vlastně typem obsahu) je velmi blízká estetické funkci, neboť obě souvisí se „zaměřením znaku na znak sám“, ale celkový kontext každé z nich je podstatně jiný (srov. Mukařovský, 1948, s. 46, 71, 78).

Emotivní komponenty významu jsou charakteristicky vyjádřeny jistým druhem vnitřní formy, tj. „nezamýšleným významem“ formovaným asociativními komponenty obvykle těsně se vztahujícími k emoci. Příležitostně tyto komponenty formují částečný denotativní význam daného znaku, jako QtS v jistém užití deminutiv. Nazývám tyto „nezáměrné“ komponenty také komponenty podpurnými. Zkoumala jsem fungování podpurných komponentů zvláště v odvozených substantivech v ruštině, pro niž jsou typické tyto podpurné komponenty: Ev, QtL, Contr v mutačních derivátech, QtS, QtL, Ev, Contr, Deper se silnou nadvládou QtS v modifikačních derivátech. Zatímco podpurné komponenty modifikačních derivátů jsou obsaženy v užitých sufixech, v mutačních derivátech jsou zahrnuty do základu (Ev), např. *rasputnik* ‚prostopášník‘, *obmanščik* ‚podvodník‘, nebo ve slootovorném významu (QtL, Contr), např. *trudjaga* ‚pracant‘ (QtL)ExcEv-, *toropuga* ‚pospíchálek‘ (QtL)ExcEv-.

Emotivní komponenty samy se liší podle kvality a podle specifčnosti. Jádrem emocí je nespecifické, tj. obecná vzrušená reakce mluvčího a také nejzákladnější typ emotivního komponentu, jak jej nalézáme u citoslovcí, je nespecifický: *o, o, ach, nu, nu vot, a, oh, ooo*. O něco specifičtější význam je zpřítomňující komponent. Je obsažen v ruských

suffixech jako *-uka*: *zverjuka, kamenjuka, -uj*: *individuuj, -aš*: *muraš* atd., komponent přidaný k neutrálnímu výrazu je prostě přidaná pozornost mluvčího bez další specifikace. Nejblíže ekvivalent tohoto významu v angličtině je slovo *here* jako v *This teacher here*.

Daleko specifitějším emotivním významem je intenzifikace, která je vyvolávána reakcí na velký stupeň rozměru jevu, a tak je přímo spojena s kvantitou. Ovšem neexistuje žádná indikace pozitivního nebo negativního charakteru „obvykle velkého množství“: r. *domišče, silišča, premaleňkij, prebol'soj, vysočennyj, slavnij slavnyj, eto daleko daleko*; a. *Real, far away. A huge animal*; č. *převysoký, malilinký, dávno, dávno již tomu*. Další specifitější emotivní komponent je emfatický. Emfatický komponent významu je spojený s oceněním jevů podle jejich „výjimečnosti“ a důležitosti pro mluvčího buď obecně, nebo v daném kontextu. (Definice emfáze, její typy a stupně viz Volek, 1977a.) Emfatický význam ve srovnání s intenzifikačním je primárně syntaktický. Nevytváří pojmenování, spíše se objevuje v podobě syntaktických formací v průběhu promluvy. Jeho typickými prostředky jsou suprasegmentální prostředky, přízvuk, opakování, paralelismy.

Konečně komponenty odrážející emotivní postoje spojené s pozitivním nebo negativním hodnocením kvality jevu jsou evaluativní emotivní významy. To je nejspecifitější a nejrozmanitější skupina, která sahá od vyjádření něžnosti, zálibení, úcty přes mírně emotivní familiárnost, která může být jak pozitivní, tak negativní, k ironii, hněvu, pohrdání a znechucení. Evaluativní emotivní komponenty jsou charakteristicky vyjadřovány lexikálními a slovotvornými prostředky.

Podněcovače vytvářejí strukturu, která může být popsána v termínech příznakovosti. Nejnížejší stupeň v této struktuře je představován nespecifikovaným Exc, který může být považován za bezpříznakový v termínech emotivity, protože může vyjádřit prakticky jakýkoli emotivní význam. Všechny ostatní podněcovače jsou specifické, a proto v termínech emotivity příznakové. Postoje zpřítomnění jsou buď jednoduché bezpříznakové zpřítomnění, nebo příznakové zpřítomnění, tj. intenzifikace (zvýšení kvantity) nebo emfáze (zdůraznění existence jevu). Hodnotící postoje mohou být reprezentovány jako ještě specifitější zpřítomňovací přístupy, protože mluvčí v nich specifikuje, zda jeho přístup je pozitivní, nebo negativní. Mezi evaluativními excitátory je bezpříznakovou kategorií ambivalentní excitátor, zatímco specifickými (příznakovými) jsou pozitivní a negativní excitátory. A tak excitátory, i když se liší co do kvality, vytvářejí také strukturu založenou na vzrůstající specifičnosti.

Strukturní lingvistika udělala zkušenost, že úměrně složitosti vztahů ve struktuře vzrůstá i počet a složitost entit, které do těchto vztahů vstupují. Tato zákonitost ovšem neplatí o emotivitě. Emotivita pracuje s poměrně omezeným počtem entit (pracovala jsem se 16 sématy a při další analýze jejich počet nebude dramaticky vzrůstat), které vstupují do nesrovnatelně složitějších vztahů. Klasické strukturální studie pracují s distinktivností, popř. graduálností ve vztazích a tyto nástroje jsou adekvátní pro popsání nociónální fonologie, morfologie i syntaxe. Na popsání emotivity však nestačí. Tady je třeba pracovat s typy vztahů, jako je souběžná platnost, vzájemná podmíněnost, nepřímé (podpůrné) vyvolání distinktivnosti atd., tedy vztahy, na něž metodologicky nestačí ani vícehodnotová logika. Jestliže jsme však ochotni tuto vztahovou strukturu přijmout, vzniká poměrně plastický, tj. vícerozměrný, avšak zároveň kompaktní obraz emotivity. Složitá proorganizovanost vztahů a malý počet entit umožňující, aby celý systém byl snadno transponovatelný do různých diskursů a zejména pragmatických kontextů, spolehlivě fungoval, a přitom si zachovával vnitřní identitu a konzistenci.

LITERATURA

- Bolinger, D.: Word affinity
 Dekulil, M.: *Tvoření slov v*
 Fonagy, I.: *Die Metaphern*
 Grepl, M.: *Emocionálně m*
 Hrushovski, B.: *The mean*
 1980, 1a, s. 39–56.
 Jordanskaja, L. N.: Leksiko
 symptomy čuvstv. *Mašinnyj*
 Kořínek, J. M.: *Studie z obl*
 Kostenok, G. M.: Distribu
 v poezii A. Bloka. In: *Sborn*
 Machek, V.: *Studie o tvořen*
 Mathesius, V.: *Čeština a obl*
 Mukařovský, J.: *Kapitoly z d*
 Sebeok, T.: *Contributions to*
 Stankiewicz, E.: Problems o
 (eds.), *Approaches to Semiot*
 Volková, B.: Emotionally m
 Volková, B.: Emocionálně m
 1973, s. 39–50.
 Volek, B.: Certain emphatic
 1977a, s. 169–180.
 Volek, B.: K charakteristike e
 1977b, s. 159–171.
 Volek, B.: Abgeleitete Benen
 gangspunkte. In: *Marburger A*
praktische Linguistik des Russ
 Zagreb 1978, Vol. 20, 1981, s.
 Volek, B.: *Emotive Signs in Lan*
 Benjamins, Amsterdam 1987
 Zima, J.: *Expresivita slova v sa*

RÉSUMÉ

Toward emotive semantics

The goal of this paper was to ac
 Emotive semantics appears to
 largely contextually based and o
 nents. The net of factors influen
 factors are very heterogeneous
 ones). The paper focuses on the o
 well as presents an attempt of
 emotive semantics is the transm
 rather than through conceptualiz
 reached, as well as factors deter
 Finally, a series of invariant emot
 be organized in a hierarchy of m

LITERATURA

- Bolinger, D.: Word affinities. In: *Forms of English*. Cambridge 1965, s. 191–202.
- Dokulil, M.: *Tvoření slov v češtině I*. Praha 1962.
- Fonagy, I.: *Die Metaphern in der Phonetik*. Mouton, The Hague 1976.
- Grepl, M.: *Emocionálně motivované aktualizace v syntaktické struktuře výpovědi*. Brno 1967.
- Hrushovski, B.: The meaning of sound patterns in poetry: An interaction theory. *Poetics Today*, 2, 1980, 1a, s. 39–56.
- Jordanskaja, L. N.: Leksikografičeskoje opisanije russkich vyraženiij oboznačajuščich fizičeskije simptomy čuvstv. *Mašinnyj perevod i prikladnaja lingvistika*, 13. Moskva 1972, s. 3–30.
- Kořínek, J. M.: *Studie z oblasti onomatopoeie*. Praha 1934.
- Kostenok, G. M.: Distributivno–statističeskoje issledovanie semantičeskogo polja emocij v poezii A. Bloka. In: *Sbornik naučnych trudov 19: Prikladnaja lingvistika*. Moskva 1972, s. 56–71.
- Machek, V.: *Studie o tvoření výrazů expresivních*. FF UK, Praha 1930.
- Mathesius, V.: *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha 1947.
- Mukařovský, J.: *Kapitoly z české poetiky I*. Praha 1948.
- Sebeok, T.: *Contributions to the Doctrine of Signs*. Bloomington 1976.
- Stankiewicz, E.: Problems of emotive language. In: Th. Sebeok – A. S. Hayes – M.C. Bateson (eds.), *Approaches to Semiotics*. The Hague 1964, s. 239–276.
- Volková, B.: Emotionally motivated repetition and its functions. *PhilPrag*, 2, 1971, s. 65–78.
- Volková, B.: Emocionálně motivované opakování v replikách ruského dialogu. *BullRJaL*, 17, 1973, s. 39–50.
- Volek, B.: Certain emphatic constructions in Russian, Czech and Spanish. *Folia Linguistica*, 10, 1977a, s. 169–180.
- Volek, B.: K charakteristice emfazy i intenzifikací v ruském jazyce. In: *Zbornik za slavistiku*, 12, 1977b, s. 159–171.
- Volek, B.: Abgeleitete Benennungen mit emotionalen Bedeutungen: Methodologische Ausgangspunkte. In: *Marburger Abhandlungen zur Geschichte und Kultur Osteuropas. Theoretische und praktische Linguistik des Russischen*. Beiträge zum VIII Internationalen Slawistenkongress in Zagreb 1978, Vol. 20, 1981, s. 99–114.
- Volek, B.: *Emotive Signs in Language and Semantic Functioning of Derived Nouns in Russian*. John Benjamins, Amsterdam 1987.
- Zima, J.: *Expresivita slova v současné češtině*. Praha 1961.

RÉSUMÉ

Toward emotive semantics and semiotics

The goal of this paper was to acquaint the reader with the main principles of emotive semantics. Emotive semantics appears to operate on different assumptions than notional semantics. It is largely contextually based and operates with a system of associative supportive semantic components. The net of factors influencing the resulting emotive component is very complex and the factors are very heterogeneous (including grammatical, phonological, lexical and pragmatic ones). The paper focuses on the complex interaction between the code and the text (discourse), as well as presents an attempt of a structural typology of emotive signs. The main principle of emotive semantics is the transmission of meaning through "contamination" of the addressee, rather than through conceptualization of the referent. Means by which this "contamination" is reached, as well as factors determining the emotive potency of linguistic devices are examined. Finally, a series of invariant emotive meanings (components) is arrived at, which are believed to be organized in a hierarchy of markedness with increasing specificity.